

בעזה ש"ת

קובץ
אור
התורה
והחסידות

שיעורי

הגה"ח ר' אהרן רובינפעלד שליט"א
ראש ישיבה דחסידים בעלזא
פעיה"ק ירושלים תובב"א

פרשת שמות

כ"א טבת תשפ"ג לפ"ק

בס"ד

קובץ

אור תורה וחסידות

השיעור שנמסר

ע"י מורינו

ראש הישיבה שליט"א

בהיכל ישיבתנו הקדושה

פעיה"ק ירושלים תובב"א

יום ד' פרשת ויחי

י"א טבת תשפ"ג לפ"ק

אור החסידות:

שובבי"ם גלות וגאולת מצרים

אור התורה:

איני יודע אם פרעתיך

ניתן להאזין לכל שיעורי ראה"י

במספר הישיר של קול הלשון

שמספרו: 073-3211-614

לתרומות והארות ניתן לפנות

אל הגבאים בישיבה

או בטלפון: 058-3261-422

ניתן לקבל את שיעורים זהקובצים

בדוא"ל ע"י שליחת בקשה לדוא"ל:

Ortv212@gmail.com

יו"ל בס"ד ע"י

"מכון אור תורה וחסידות"

להפצת שיעורי

הגה"ח רבי אהרן רובינפלד שליט"א

ראש ישיבה דחסידי בעלזא

פעיה"ק ירושת"ו

אור החסידות

נמסר ביום ד' ויחי י"א לחודש טבת תשפ"ג לפ"ק בהיכל הישיבה
כהכנה לקראת תקופת השובבי"ם הבעל"ט

שובבי"ם גלות וגאולת מצרים

שובבי"ם

הנה מבואר בזה"ק "דכל שיתא יומין מיניה (משב"ק) מתברכין", והרי במוצשב"ק הבעל"ט אנו נכנסים לתקופת ה"שובבי"ם", ונמצא שב"ק הבעל"ט יושפע משמים השפע והאור המאיר בתקופה זו, ובוודאי שעלינו להתכונן לתקופה זו בידיעה קדומה מה תכליתה ומטרתה של תקופת השובבי"ם, ובדברינו יתבאר הדבר בעזהשי"ת.

בשובבי"ם מתעורר הענין של גלות וגאולת מצרים

הנה תקופת השובבי"ם הינה חלק מהתהליך השלם שך ימותת החורף המתחילה עם ימי חושך פשוטים וחשוכים, ובאמצע מגיעים ימי החנוכה המאירים את החושך כמבואר בספה"ק, ומיד אחר חנוכה כבר מגיעים ימי השובבי"ם, ששת השבועות שבהם קוראים פרשיות ש'מות ו'ארא ב'א ב'שלח יתרו מ'שפטים, שהן הן הפרשיות של גלות וגאולת מצרים, ובקריאתם מעוררים את הזמן באופן נשגב ביותר (עי' דרך ה' להרמח"ל ח"ד פ"ח אות ו', וע"ע באמרי יוסף מספינקא, שבועות דיבור הראשון), וזוהי ענין השובבי"ם

שבכל שנה ושנה באלו השבועות מתעורר אצל כאו"א הענין של מצרים, ענין הגלות והגאולה, ולכן יסודו רז"ל תקופת השובבי"ם (כידוע שיסודתו בהררי קודש עוד מימי הראשונים), וכפי שיתבאר בהמשך דברינו.

והנה לאחר תקופה זו של גלות מצרים והיציאה ממנו, כשמגיעים לפרשיות יתרו משפטים שגם הם נחשבים כחלק בלתי נפרד מתקופת השובבי"ם- גאולת מצרים, שהרי כל מטרת הגאולה היתה מתן תורה כאמור בדבר ה' בפרשת וארא לאחר שהבטיח על יציאת מצרים, הוסיף להבטיח על התכלית המקווה "ולקחתי אתכם לו לעם והייתו לכם לאלוקים", ודבר זה נתקיים במילואו במעמד הנורא הוד של 'מתן תורתנו הקדושה' בהר סיני, כששמעו בנ"י כביכול מהקב"ה בכבודו ובעצמו "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", דהיינו שהוצאתיך בשביל זה.

ולאחר תקופה זו כבר מתקרבים אל ימות הקיץ, וכמעט בכל שבת משתנה הזמן, ד' פרשיות, פורים, פסח, שבועות, ובשנה פשוטה, חלה שבת שקלים בשבת האחרונה של השובבי"ם, שבת משפטים.

ענין גלות מצרים הוא ענין שרשי ובנ"י היו שם בכל מיני הגלויות

כידוע לכל וכמבואר בכל הספה"ק (ליקוטי תורה להאריז"ל, פרשת כי תצא בדיבור הראשון, ועוד), הרי הענין של מצרים וענין הגלות שהיתה אז, הם דברים שרשיים לכל הגלויות, ומתעוררים בכל שנה ושנה ובכל נפש ונפש מבנ"י, ובגלות הרי יש הרבה פרטים, וכדברי כ"ק מרן מהר"ש זיע"א (הובא משמו בספה"ק אמרי יוסף, וישב), שיש ג' מיני גלויות, הא' שהיא הקלה ביותר והוא כשבנ"י נמצא בגלות בין אומות העולם המייסרים אותם בגשמיות וברוחניות, הב' והיא קשה יותר, היא כשבנ"י החרדים לדבר ה' נמצאים בגלות בין יהודים אחרים המייסרים את בני עמם רח"ל, והג' היא הקשה ביותר, כשאדם נמצא בגלות אצל עצמו, ומתייסר מהיצה"ר, וכל ג' הגלויות היו במצרים, ובפרט הגלות הקשה ביותר, כשכל איש מישראל היה נמצא בגלות ביד עצמו, וכמבואר בספה"ק שענין גלות מצרים היה גלות הדעת (פרע"ח, שער חג המצות פ"א, מאור עינים, פרשת וארא בדיבור א'), והוא הענין הנ"ל ולכן מתעורר ביותר ענין גלות היהודי בינו לבין עצמו, דייקא בפרשיות אלו, וכמו"כ, מתעוררים ענין "קרבה נפשי אל גאלה" (תהילים ס"ט, י"ט), שהלשון מורה שיש ענין של גאולת הנפש, כמו שיש גלות הנפש הפרטי כך יש גאולה פרטית לכל יהודי, ויוצא מגלותו הפרטית וממיצריו הפרטיים, ודו"ק.

ענין גאולת מצרים אף הוא ענין שרשי

כשם שגלות מצרים הוא דבר שרשי ושורש כל הגלויות, כך גאולת מצרים שהשי"ת גואל את בנ"י ביד חזקה ובזרוע נטויה, אף הוא דבר שרשי ושורש כל הגאולות, וכמאמר דוד המלך עליו השלום "ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו" וגו', ומובטחים אנו שאף אם נהיה שקועים בגלות רח"ל, ונצטרך לבחינת ביד חזקה ובזרוע נטויה, אף אז יגאל אותנו הקב"ה.

ולכן בפרשיות אלו שבהן קוראים בתורה את כל השתלשלות יציאת מצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, אז דייקא ראוי ונכון לכל איש מישראל להתעורר ולצאת מגלותו הפרטית בכח היד החזקה, וזו תכליתה של תקופה זו.

ארץ מצרים היתה ערות הארץ

הנה, הענין שלשמו מיועד ומיוחד כל השובי"ם הוא ענין שיותר בריא שלא לדבר מזה יותר מידי, אך פטור בלא כלום נמי אי אפשר, וננסה לבאר את הענין בקצרה כיד ה' הטובה עלינו, והענין הוא בעצם ענין ארץ וגלות מצרים, שארץ מצרים היתה ערות הארץ, וכדברי יוסף הצדיק אל אחיו (בראשית מ"ב, ט'), "לראות את ערות הארץ באתם", ועליהם אמר הכתוב (יחזקאל כ"ג, כ'), "בשר חמורים בשרם וזמרת סוסים זמרתם", (עי' זוה"ק, וירא מדה"נ קי"ז, א'), וביאור הדבר, שבמצרים

אך כשמדברים על הגשמיות שהיתה במצרים, מדברים מגשמיות אחרת לגמרי, גשמיות כזו שמונעת מהאדם לטעום טעם בתורה, לטעום טעם בתפילה, וממש אי אפשר להרגיש שום טעם רוחני.

והרי לא יעלה על הדעת שאפשר להחזיק על שולחן אחד, הספה"ק נועם אלימלך והבדיל א"ה עיתון, וללמוד בהנוע"א ובד בבד לעיין בעיתון, דהרי א"א להרגיש שייכות לקדושה באופן כזה, ולא פגע ולא נגע בקדושה כלל, שהרי זה אור וזה חושך שטותים נלוזים, וכרחוק מזרח ממערב, ובכלליות על האדם לדעת ששמירת הברית כפי שמכונה בספה"ק הינה תנאי בלתי נפרד כדי לזכות להרגיש רחניות.

יוסף הצדיק בגודל קדושתו לא התפעל מאומה

וביאור ענין קדושת יוסף הצדיק, הוא שיוסף נשלח וירד מצרים, ולא התפעל מאומה מכל טומאות מצרים, ועמד בצדקו בכל המצבים וכאילו נשאר בארץ ישראל, (וכמבואר בדברי רבוה"ק מבעלזא בכמה מקומות, ולדוגמא עי' בספר דברות קודש, וישב תשנ"ג ס"א, ויגש תשנ"ד ס"ג, ועוד, וע"ע בספה"ק שם משמואל, שמות תרע"ג בד"ה במד"ר הראשון).

וזה שאפשר לחיות בעיקבתא דמשיחא, בשנת תשפ"ג, בזמן שהחושך יכסה ארץ, כשיצר הרע הזה ואלו הקליפות מנסים להתגבר בכל האופנים, בכל מיני כלים וכלים שונים, בכל מיני קליפים וקליפות, הוא אך ורק

היתה גשמיות עבה ועכורה מאוד, כפול פי שמונה, גשמיות שגובלת באיסורי תורה, (וע"ע אמרי נועם, וארא ד"ה והפלה ה').

עוה"ז והעוה"ב הם תרתי דסתרי

והנה, לגבי כל ההנאות הגשמיות איתא בספה"ק (עי' אלשיך הק', משלי ג', כ"א), שאדם שיש לו הנאה מדברים גשמיים אי אפשר לו ליהנות מהנאות ותענוגי עולם הבא, וענין עוה"ב שייך גם כשהאדם נמצא עדיין בעוה"ז, אך הו אחי חיי עוה"ב והוא בבחינת 'עולמך תראה בחייך', ו'בן עולם הבא', גם אז אפשר לזכות להרגיש ולהתענג מתענוגי עוה"ב.

אך כשאדם נהנה מהעוה"ז, ועכ"פ כשהוא מתכוין ליהנות (עי' ערוגת הבושם, חיי שרה בדיבור הא' והג'), והוא שקוע בזה הרי סגר את הדלת ליהנות מהעוה"ב, שהרי עוה"ז ועוה"ב הם ב' דברים שאינם באים כאחד, ובוודאי שיש ענין של בכל דרכיך דעהו, שאפשר ליהנות מדברים גשמיים, ולכוון בהם לשם שמים (מבואר בשו"ע אוה"ח, סי' רע"א עיי"ש, וע"ע בט"ז, אבה"ע סי' כ"ה), אבל ענין זה אמור רק בדברים והנאות שהם לצורך חיזוק כוחות הגוף, ולצורך שלוות הנפש, אם הנאות מיותרות ו'מותרות' מהווים סתירה להנאות עוה"ב, וכמבואר בספה"ק 'חובות הלבבות' שמאריך בזה.

הגשמיות במצרים היתה נוראה ומנעה מבנ"י להרגיש טעם ברחניות

ע"י הכנתו של יוסף הצדיק, ואפשר להתחזק רק ע"י קדושת יוסף הצדיק שלא התפעל מאומה מכלום.

על הלב לרצות אך בלבד לעשות את רצון ה'

והנה, הרבה מדריגות יש בשמירת הברית, בשמירת עיניים, אך דבר אחד צריך להיות ברור אצל כל אדם באופן חד משמעי, הענין של (במדבר ט"ו, ל"ט) "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", וכוונת הדבר הוא, שהלב לא ירצה בשום פנים ואופן שהעיניים יראו אריות אסורות, על האדם לדעת שהוא יהודי, ויש לו נשמה קדושה וטהורה, וכמו שאומרים בארוכה בברכת 'אלוקי נשמה', ויש לו לדעת שהוא יהודי קדוש, ו'קדושה' ו'רחוב' הם ב' דברים הפכיים, וממילא, עיקר ועצם הדבר הוא שעל הלב לרצות רק רצונך בלבב שלם (עי' בברכות י"ז), ועל האדם לדעת בבהירות שהוא רוצה רק 'נועם אלימלך' ו'עבודת ישראל' וכהנה וכהנה כל הספרים הק', ובכלל זה גמרא ותוספות, ראשונים, אחרונים, ופוסקים, "און די שמוציגע נערישע זאכן זאלן גיין צו אלע רוחות אין נישט צו מיר", וזוהי היסוד הראשון שיש לדעת.

סיבת הגדרים שגדרו גדולי ישראל בענין כלי הטעכנעלאגי"ע

ועפ"י זה אפשר להבין בפשיטות למה הפליגו רבותינו גדולי הדור, ובראשם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, והחמירו

וגדרו גדרים וסייגים, שמירות ע"ג שמירות, בענין הכלים הטכנולוגיים, שהרי אם מאן דהו נכשל בענין הרי ע"כ שבחר בהרע במו ידיו, שהרי אם לא כן הרי לא היה לו על הדעת לפתוח את המכשיר בכלל, וכלל לא היה מגיע לידו, ולכן כשראו גדולי ישראל שהיצה"ר מתגבר יותר ויותר, ראו והבינו לנכון שע"ז איתא "עשו משמרת למשמרתי", והתקינו אלפי שמירות ע"ג שמירות, כדי שלא יכשלו בני חלילה וחלילה.

ולכן על כל אחד לדעת שכל הגדרים והסייגים שתיקנו גדולי ישראל, כולם נחוצים עד למאוד, שהרי אם נכשלים בכלים אלו בוחרים ברע חלילה, והבחירה ברע היא החמור ביותר.

כל בר דעת מבין שהבחירה צריכה להיות רק בטוב

וכדי שיסוד זה יהיה ברור אצל האדם, אי"צ להיות בעל מדריגות נשגבות, וכל בר דעת שיש לו שכל הישר מבין שהבחירה צריכה להיות והיא רק בטוב, ורק לאחמ"כ אפשר לחשוב על שאר השמירות, ושם יש כבר הרבה מדריגות.

הרי אנו נמצאים בישיבה קדושה, המסובבת עם כל מיני מקומות שאינן רצויות, וכדוגמת תיבת נח בתוך מי המבול, פשוטו כמשמעו, והנה כמובן שלא יעלה על הדעת של שום בחור לצאת לטייל ברחובות טמאות אלו, המסובבות את הבית הגדול והקדוש

המדרש' שום שייכות לדברים אלו, ולא פגע ולא נגע, ואם נכשל רח"ל בראיה אסורה יעשה עצמו כאילו לא ראה כלום, ולא יתחיל לחשוב מחשבות דיכאון וייאוש, שמחשבות אלו מקורן טמא מהיצה"ר, שיש ליצה"ר כח מיוחד לבא ולהוכיח את האדם עם ספרי מוסר שחיבר הוא עצמו, וע"י זה מצליח לאחמ"כ שכל השמירה נעשה כקלה בעיניו, ומתירשל בזה חלילה.

ועכ"פ היות שלרוב בני אדם א"א להישאר במשך כל השנה רק בין כתלי ביהמ"ד, היו היחידים מומחים ממש שעמדו בכך, אך לרוב בנ"א זוהי הגדר למעלה מדרך הטבע, ולכן כשיוצאים יש לדעת שאין לנו שום שייכות עם דברים אלו (עי' ברכות כ.), אך העבודה בשובבי"ם והעבודה שמוטלת על האדם בכלליות, ענין שמירת הברית וקדושת יוסף הצדיק, היא שלא יכניס עצמו לנסיונות, וכדו'.

וידוע מאמר המליצה בשם צדיקים (מובא משמיה דהרה"ק מראפשיץ זיע"א), שב' פעמים אומרים 'אשרי', פעם א' (תהילים פ"ד, ה), "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה", ופעם אחר (ק"ט, א) "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'", אך על אף שעל שניהם נאמר אשרי, עכ"ז התוצאות שונות לגמרי, בעוד ש'אשרי יושבי ביתך', מסתיים עם "תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד", שונה הדבר לגמרי אצל 'אשרי תמימי דרך' שמסתיים עם "תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצוותיך לא שכחתי".

הזה, שאם מטייל שם הרי הוא בוחר ברע, אך לאחר זה יש הרבה מדריגות. יש שקובע בהקפדה איזה דבר נחוץ לו ואיזה דבר אינו נחוץ לו כל כך, והוא יוצא רק בשביל דבר נחוץ מאוד, ויש שיוצא בשביל יותר דברים, אך זה הכלל, כשכבר הוצרך הבחור לצאת יש לו לדעת בבהירות שאני 'בן בית המדרש', ובאתי משם לפני מועדות לחזור לשם, ובוודאי שיש להשפיל את העיניים ולהסתכל כלפי מטה, בלי להסתכל על ימין ועל שמאל, ומי שמוריד משקפיו הרי זה בוודאי משובח, ויותר מזה בוודאי שא"א לעשות, שהרי אם יעצום את עיניו הרי לא יוכל ללכת לימין ולשמאל, ובוודאי שיש לו להסתכל בדרכו.

וכדי להוכיח שענין זה אינו שייך רק לאנשים פשוטים שעדיין מתנסים עם נסיונות קשות, אלא ענין זה שייך אף לצדיקי וגדולי עליון, מלאכים ושרפי מעלה, וכמו שמסופר על הרה"ק הרבי מלובלין זיע"א, שמשך תקופה מסוימת נהג לצאת מחוץ לביתו עם כיסוי על עיניו, והיה נשען על בני ביתו, ומי לנו גדול ממלאך ה' כ"ק מרן מהר"א זיע"א, הידוע בגודל פרישתו וקדושתו ובפרט בשמירת עיניו הטהורות, ומסופר שבהיותו בעיר פרעמישלאן במשך שנת תש"א, היה הולך רק בשבילים ורחובות צדדיים, כאלו שבילים שכמעט שאין אדם עובר שם.

אך כל זה הוא עד שצריכים לצאת, אך אם יוצאים צריך לצאת כמלך, ובידיעה ובהכרה ברורה, שאין ל'בן בית

והשתעבד בהם, ולא עוד, אלא שנתערבו בין המצריים, אז לא יכלו להסתפק בלימוד הלכה בלבד, אלא הוצרכו ללמוד בעיון, קצות, נתיבות, א ר' חיים, א ר' שמעון, וכדו', כדי שכשיצאו לרחוב יוכלו לחשוב בלימוד התורה, ולתרץ ב' קושיות, ובינתיים יעלו במחשבתם עוד כמה קושיות וחקירות.

המחשבה בלימוד היא שמירה מועלת מ'ערות הארץ'

והמחשבה בלימוד היא אכן השמירה המועלת ביותר מערות הארץ, שהרי אם הולך ברחוב וחושב בלימוד הרי אין הוא נמצא ברחוב כלל וכלל, וכפי שחידש הבעש"ט הקדוש, שאדם נמצא במקום ששם מחשבתו נתונה, וא"כ הרי הוא נמצא בביהמ"ד.

וסימוכין ליסוד זה הביא הגה"ק האבני נזר זיע"א, ממה שמבואר במשנה בעירובין, שיש ג' אופנים איך לקנות שביתה באיזה מקום לפני שב"ק, א' אם הוא עצמו נמצא שם, ב' אם הניח שם פת, ג' אם הוא מראה באצבעו על אותו מקום ואומר שביתתי תחת אילן זה, הרי אף שהוא אינו שם ואף פיתו אינו שם, מ"מ זה שמסתכל על אותו מקום ומחשבתו נתונה שם, נחשב כאילו הוא שם.

וכענין הזה מסופר על הגאון ר' סאלאוויצ'יק מבריסק זצ"ל, שהיה מרבה לשלוח את בנו הגאון ר' יצחק זאב ה'בריסקער רב' זצ"ל, בעודו

השמירה המועלת ביותר היא לימוד התורה"ק ובפרט לימוד בעיון

והנה, הקב"ה נתן לנו אור מופלא רום מעלה כדי שנוכל להישמר כראוי, והוא רמוז כבר כשירדו אבותינו למצרים, דכתי' שיהודה שלח יעקב לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, שיעקב אבינו ידע שכדי לשרוד בארץ מצרים שהיא ערות הארץ, צריכים לתקן בית תלמוד שמשם תצא הוראה. והדבר מרומז עוד בריש פרשת שמות דכתי' (א, יד), וימרו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה" וגו', וע"ז איתא בזוה"ק (ח"א כ"ז, א ועוד), "החומר דא קל וחומר, בלבנים דא ליבון הלכתא, ובכל עבודה בשדה דא ברייתות", והנה כשנתבונן קצת נראה ונכיר בשינוי משמעותי שהיתה כשהתחילו המצרים להשתעבד, שכאשר ירדו למצרים וישבו בארץ גושן הסתפקו בלימוד פסקי הוראה, וא"כ מה נשתנה פתאום שהוצרכו ללמוד ביגיעה רבה, הרבה יותר מעד אז, והתחילו לפלפל ולעיין, להקשות ולתרץ, והלא דבר הוא, ובאמת כבר עמד ע"ז בספה"ק ערוגת הבשם בפרשתן (ד"ה וימרו), אך עפ"י דברינו יתורץ באופן אחר, וביאור הדבר הוא שכל עוד שבנ"י לא היו משועבדים תחת עול המצריים, וישבו בנפרד בארץ גושן, היה אפשר להסתפק בלימוד פסקי הלכות בלבד, מגן אברהם, טורי זהב, ופסקי תשובות, אך כשהשתלט פרעה הרשע על בני

משפט', וכמעין המתגבר הוא, והרי אין לך ד"ת גדולה מזו, ולרמוז בא שבשובבי"ם יש להרבות ולהתחזק בלימוד התורה הקדושה, ודייקא בעיון ובעמקות.

התוה"ק מטהרת את האדם על העבר ולעתיד

איתא בחז"ל דברי תורה יורדין ממקום גבוה למקום נמוך, וכמו"כ איתא בגמרא (ברכות כ"ב.), דברי תורה אינם מקבלים טומאה, ולכן אפשר לכל אדם אף מי שנכשל קצת רח"ל במזיד ועכ"פ בשוגג להיטהר ולהתעלות ע"י לימוד התוה"ק, והתוה"ק תזכך אותו לגמרי עד שיהיה כבריה חדשה, וכדאיתא (ברכות ט"ז.), מה נחלין מעלין את האדם מטמאה לטהרה, אף אוהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות, וכמובן שדברינו אמורים רק בתנאי שהוא לומד כדי לזכות להיות יהודי ירא שמים וברצונו לטהר עצמו, רק אז אכן יזדכך ויעלה ע"י הלימוד, ואף שכאמור לעיל שאין אפשרות ללמוד בספה"ק נועם אלימלך ובד בבד לעיין בעיתון טמא, כך לענינינו שבוודאי שאינו שייך שמי שנכשל ח"ו ילמוד מיד כל הספרים הקדושים, אך נגלות התורה שייך לכל יהודי באשר הוא שם, ולאחר שלומד נגלות התורה בכוונות הרצויות, זוכה לטהרה, ולאחמ"כ כבר ביכלתו ללמוד הכל, ואפילו נועם אלימלך ליקוטים יקרים ושפת אמת.

יוסף מחייב את הרשעים על שלא עסקו בתורה ולכן לא נצלו

בילדותו לכל מיני שליחויות, וכשמישהו תמה בפניו שהלא בנו של הרב הוא בעל כשרון ומתמיד, וא"כ הרי עדיף לשלוח מישהו אחר, ענה לו הגר"ח שבכוונה תחילה הוא שולח את בנו בתדירות, כדי שירגיל את עצמו שכשיש ללכת אל איזה מקום אזי הולכים, ובכל מקום מקום שהולכים חושבים בלימוד התורה הקדושה, וכמו"כ אמרו בדרך צחות בפירוש המשנה, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין, שהמנה תמהה למה העין רואה ראיות אסורות, ולמה האוזן שומעת שמיעות אסורות, וע"ז תירצה המשנה, שזה כיון שכל מעשיך רק בספר נכתבין ושאינו חושב בלימוד בעל פה ובמחשבה, והרי אם הוא היה חושב בלימוד אין הוא מבחין כלל במה שהוא רואה, ו'רואה אני את דברי בן ננס'.

אצל חסידים התחזקו בשובבי"ם בריבוי לימוד התוה"ק

אצל חסידים אכן לא התייחסו לכל התיקונים באופן ישיר, כי אם בעקיפין, דהיינו, שכל הנושא היה ריבוי לימוד התורה, בחצרות מסוימות נהגו לקבוע שעות רצופות, והיו שנהגו לקבל עליהם קבלות טובות, וכדו', אך הצד השווה שבהם הוא שכולם התחזקו בלימוד התורה, ורמוז לענין התחזקות בתורה דייקא בימי השובבי"ם, אפשר להביא מזה שפרשת משפטים שכאילו נפלה בין בין פרשיות אלו דווקא, הרי פרשה זו כוללת כמעט את כל ה'חושן

תאוותי ואנחתי ממך לא נסתרה", שכוונת הדברים שמתאונן ומתמרמר האדם אל ה', ה' הרי אתה יודע ואתה רואה את כל תאוותי שאני מתמודד בהם, אך כמו"כ אנחותי על זה לא נעלמו ממך, וכמובן שדוד המלך עליו השלום לא התכווין על עצמו חלילה, אלא התכווין אלינו, ואכן יש לדעת שכנכשלים שהאדם לפחות יתאנח ויצטער על זה, וכנ"ל.

ולסיכום יש לדעת שהעיקר הוא שלא לרצות לראות דברים אסורים, ושלא לבחור ברע ח"ו, וכשנופל פעם בהרהור או במחשבה שאינה רצויה רח"ל, הרי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו (נדה ג.), ולגבי מחשבות הרי כתב ה'בני יששכר' בספה"ק דרך פיקודיך, שברגע הראשון הרי הוא אונס, וכדי לסלקו יעוץ מאוד, שימהר לחשוב מאיזה חקירה וכדו', ועי"ז מסתלק ההרהור מאליו.

כן יעזרנו ה' יתברך על דבר כבוד שמו, שנוכל להשתעשע בלימוד התוה"ק ונזכה להשתלם בכל מיני שלימות, אמן.

איתא בגמרא (יומא ל"ה.), ש'יוסף הצדיק מחייב את הרשעים' שכשיתבעו אותם בבי"ד של מעלה למה לא עסקו בתורה, לא יוכלו לתרץ עצמם שהיו רשעים ולא יכלו להתגבר על יצרם הרע, לא יקבלו הבי"ד את טענתם, ויוכיחו מיוסף שאף הוא נתנסה בנסיונות ואעפ"כ התגבר ועסק בתורה.

ואמר ע"כ כ"ק מרן מהר"י זיע"א, שכוונת הש"ס אינה כן, אלא כוונתם היא שאם יבוא אדם ויתרץ את עצמו על שלא עסק בתורה מכיון שהיה עסוק להתגבר על יצרו הרע, ועל נטיותיו ומידותיו הרעות, ולכן לא היה לו פנאי לעסוק בתורה, יענו לו שאדרבה היה לך לעסוק בתורה, וממילא היית מתגבר על יצרך ועל נטיותיך ע"י התוה"ק, ורק ע"י זה התגבר יוסף הצדיק, ודו"ק היטב.

ויחי יעקב בארץ מצרים רק ע"י כח התורה הקדושה.

לכל הפחות יש להתאנח על

הנסיונות

ולסיום יש לציין למימרא שאמרו צדיקים, דכתי' בתהילים "ה' נגדך כל

אור התורה

השיעור שנמסר ביום ד' ויחי תשפ"ג לפ"ק בהיכל הישיבה

מחילת חוב - סילוק או הקנאה

עכ"ל, כלומר אפי' אם קטן אינו יכול לקנות משום דאין לו דעת², אבל אפשר למחול לו שיעבוד, דמחילה אינו בתורת קנין, ולא צריך בכך דעת קונה. ומאידך גיסא הריטב"א (ט"ו. ד"ה אמר רבא זאת אומרת) אומר "דהמחילה הויה הקנאה", עיי"ש.

ב. מהלך הש"ך והסמ"ע - סילוק ומהלך המרדכי - קנין כעין קנין חצר

ה'ש"ך' וה'סמ"ע' (שם סי' י"ב), אומרים בסגנון אחד בטעם הא דמחילה אי"צ קנין בזה"ל: "משום שמיד שמחל לו נסתלק ממנו המוחל", היינו בפ"י דמחילה הוא סילוק החוב. וראו זה פלא ה'ערך שי' (סי' ס"ו סעי' כ"ו), מביא דהמרדכי ב'המקבל' אומר בטעם הא דמחילה אי"צ קנין, דשאדם מקנה חפץ לחבירו וזה מונח בחצרו של הקונה אין הוא צריך לעשות שום פעולת קנין דהוא קונה מיד בקנין חצר, ה"נ כשאדם מוחל שיעבוד לחבירו הרי"ז נקנה לחבירו בלא שום פעולת קנין³.

הנה דבר פשוט וברור הוא דאפשר למחול חוב בלא שום מעשה קנין, וכנפסק בשו"ע (סי' י"ב סעי' ח'), "מחילה אי"צ קנין", [אמנם אין גמרא מפורשת בענין זה].

א. חקירת המחנה אפרים

ה'מחנ"א' בהלכות זכיה מהפקר (סי' י"א), חוקר מהו הגדר של מחילת חוב האם זה בגדר הקנאה דהיינו שהמלוה מקנה ללווה את החוב שהוא חייב לו¹, או שזה בגדר סילוק דהיינו שהמלוה מסלק ממנו את החוב שהלווה חייב לו. והנפק"מ הוא האם אפשר למחול חוב בע"כ של הלווה, דאם זה בגדר הקנאה אינו יכול למחול, דכל קנין צריך דעת קונה ודעת מקנה, אבל אם הוי בגדר סילוק הרי מ"מ נסתלק המלוה מהחוב, ודמיה להפקר.

ואומר המחנ"א דנחלקו בזה הראשונים דהתוס' בקידושין (י"ט. ד"ה אומר אדם לבתו), כלפי קידושי ייעוד אומרים "דאפי' אי לית ליה זכיה לקטן גבי ייעוד, דין הוא שתזכה בשאר, שאינה אלא מחילת שיעבוד בעלמא",

¹ ובאמת צ"ע גדול על צד זה דהרי איתא פלוגתא דרבוותא אם אפשר למכור שטרות, אבל מלוה ע"פ בוודאי א"א למכור, ואיך יתכן דזה בגדר הקנאה, וצ"ע.

² אמנם יש ראשונים הסוברים דקטן יכול לקנות, ואפי' אם הוא עצמו אינו יכול לקנות, ע"י דעת אחרת מקנה לו יכול, אמנם כדחזי' התוס' ס"ל דקטן אינו יכול לקנות.

³ והיינו משום דבמחילת חוב נמי מהות החוב הוא הממונא גבך דיש למלוה אצל הלווה, וכשמחל לו החוב קונה הלווה את הכסף שיש למלוה אצלו, אמנם בוודאי אין זה קנין חצר ממש, אלא משום דלא בעי כאן קנין גמור [דהא חזי' דיש הסוברים דסגי בסילוק גרידא], ולכך סגי בקנין דברים.

ד. מהלך הגאון ר' יוסף ענגיל - דא"א למחול חוב בע"כ

הגר"י ענגיל (בספרו שו"ת פורת יוסף דף נ"ב בדפי הספר), ג"כ מקשה קושיא זו, ומוכיח מכח זה דא"א למחול חוב בע"כ של הלווה, ולפי"ז אתי שפיר אמאי נצרך הלל הזקן לתקן תקנת פרוזבול, דא"א לדחות את זמן הפירעון, לא מיבעיא אי נימא דמחילת חוב היא הקנאה אתי שפיר, אלא אף אי מחילה פועל בתורת סילוק נמי א"א למחול בע"כ דכיון ד'שונא מתנות יחיה' ולא כל כמיניה דהמלוה למחול⁴ את החוב ולחוב בכך ללווה דלא ניחא ליה לקבל מתנות, דהרי הוא רוצה לחיות.

ואין לומר אם הוא אכן אינו רוצה לקבל מתנות ביכלתו לתת את הכסף בחזרה למלוה, דהמלוה וודאי יכול לטעון לו קא פסקת לחיותיה, אין ברצוני לקבל מתנות⁵.

וכיון שא"א למחול את החוב ולדחות את זמן הפירעון הוצרך הלל לתקן תקנת פרוזבול.

ה. תי' על קו' החי' הרי"ם - דיש חילוק בין מחילה להרווחת הזמן

כדחזי' החי' הרי"ם כן אומר בפירוש דאפשר למחול חובות בע"כ של הלווה, וא"כ קשה טובא קושייתו הנ"ל, אכן

עכ"פ מוכח מזה דהמרדכי למד דמחילת חוב פועל בדרך הקנאה ולא בדרך סילוק.

ג. קושית החידושי הרי"ם - למה נצרכה לתקנת פרוזבול

החי' הרי"ם (סי' ס"ז סעי' י'), מקשה למה הוצרך הלל הזקן לתקן התקנה דפרוזבול, הרי הדין דשביעית אינה משמטת אלא חובות שכבר עבר זמן הפירעון קודם התקדש השנה השמינית, אבל חובות שזמן פירעונם היא רק בשנה השמינית אין שביעית משמטן, וא"כ אמאי צריך לעשות פרוזבול, הרי המלוה יכול למחול את החוב לזמן מה, דהיינו לדחות את זמן הפירעון לאחר שביעית, וא"כ אין שביעית משמטת את החוב ואפי' שהלווה אינו רוצה המלוה יכול למחול בע"כ, דמחילה אינו קנין אלא סילוק ושפיר יכול למחול בע"כ של הלווה.

ורוצה לחלק שם דדין זה דחובות שזמן פירעונם הוא לאחר שביעית אינם נשמטין, נאמר רק כשזמן הפירעון נקבע מלכתחילה על השנה השמינית, אבל א"א לעשות קנוניא ולדחות את זמן הפירעון, אמנם הוא דוחה את זה משום דדוחק הוא, דאמאי נימא דלא יוכלו לדחות את זמן הפירעון.

⁴ לכאורה צ"ע א"כ לא יוכלו לזכות מתנה לחבירו, דאין זה זכות אלא חובה דהרי שונא מתנות יחיה, והוא ההיפך ממה דקי"ל בכל התלמוד דזכין לאדם שלא בפניו, אמנם הגמ' דמגביה מציאה לחבירו קנה, אפשר לתרץ דזהו דווקא מן ההפקר, וה'קצות' באיזהו מקומן מתייחס לשאלה זו.

⁵ לכאורה צ"ע א"כ לא יוכלו לזכות מתנה לחבירו, דאין זה זכות אלא חובה דהרי שונא מתנות יחיה, והוא ההיפך ממה דקי"ל בכל התלמוד דזכין לאדם שלא בפניו, אמנם הגמ' דמגביה מציאה לחבירו קנה, אפשר לתרץ דזהו דווקא מן ההפקר, וה'קצות' באיזהו מקומן מתייחס לשאלה זו.

דלא חל על מה שלא בא לעולם חל נמי על מה שלא בא לעולם.

ובירושלמי (ריש כתובות), כתוב דבאונס ומפתה יש ב' חיובים, א' בושת ופגם שזה חיוב ממוני, ב' קנס חמישים כסף, ואם מחלו את החיובים הרי"ז חל רק על החיוב של בושת ופגם, ולא על החיוב של קנס, דהחיוב של קנס עדיין לא בא לעולם דאינו חל רק בשעת העמדה בדין, והמחילה אינה יכולה לחול ע"ז.

מקשה ה'דברי יחזקאל' לדעת הראשונים דמיגו שחל קנין על הדבר שבא לעולם חל נמי על דבר שלא בא לעולם, אמאי אומר הירושלמי דרק הבושת והפגם נמחל ולא הקנס, מיגו שנמחל הממון ימחל נמי הקנס.

ומתרץ באופן נפלא דכיון שמחילה אינו קנין אלא סילוק, א"כ אף לדברי הסוברים בדבר שלא בא לעולם דיכול לקנות במיגו, זהו רק בהקנאה אזי מיגו שהקנין חל ע"ז חל נמי ע"ז, אבל בסילוק א"א לומר מיגו דעל מה שסילק עצמו נסתלק ועל מה שלא נסתלק לא, וק"ל.

נראה לתרץ דאף דמחילת חוב אפשר לעשות בע"כ דלווה, אמנם זהו רק כשמסתלק לגמרי מהחוב, אבל כשמוחל הזמן פירעון אף שזה פועל בתורת סילוק שמסלק עצמו מהחוב לזמן מה, מ"מ חלות זה אינו יכול לחול כי אם ע"י שניהם דזה חלות בגוף החוב וזה נוגע לשניהם דהרי אם אין זמן פירעון הרי הוא חייב בלא זמן, היינו דתמיד יש כאן חוב וזמן הפירעון הוא הסכם שנעשה ע"י שניהם, ולא כל כמיניה דחד לשנות דבר כזה בעצמו, ודו"ק.

ו. ביאור ה'דברי יחזקאל' בירושלמי - בהקנאה הוא דאמרי' מיגו ובסילוק ל"א

הנה בהלכות דבר שלא בא לעולם באופן שמקנה דבר שלא בא לעולם ביחד עם דבר שבא לעולם יש ג' דעות בראשונים, י"א שעל מה שבא לעולם חל הקנין ועל מה שלא בא לעולם לא חל הקנין, וי"א שאמרינן מיגו שחל הקנין על מה שבא לעולם חל נמי על מה שלא בא לעולם, וי"א להיפך מיגו